

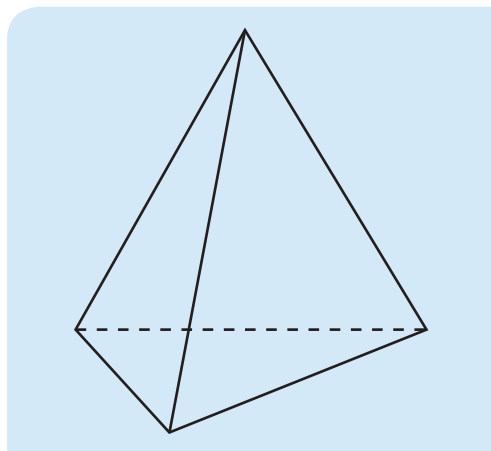
Motiverend leer- klimaat en cijfers

Bij Team Onderwijs regelmatig vragen over het geven van cijfers. Vaak gaan die over het afsluiten van LO in de bovenbouw, soms ook over bewegen en sport of bewegingsonderwijs in de onderbouw. Moet het cijfer voor LO meewegen bij de overgang? Mag je ook geen cijfers geven? De onderliggende vraag kan zijn dat het geven van cijfer het motiverend leerklimate in de weg kan zitten.

TEKST ERIC SWINKELS

Scholen mogen in grote mate zelf bepalen hoe de voortgang wordt weergegeven. Wettelijk ligt vast dat LO op havo en vwo en LO1 op vmbo naar behoren moet worden afgesloten: voldoende of goed. Geen cijfer dus op het diploma, maar voldoende of goed. De schoolexamen-vakken BSM op havo en vwo en LO2 op vmbo komen wel met een afgerond cijfer op het diploma. Bij die vakken krijgen verschillende toetsen en praktische opdrachten een weging die het gemiddelde cijfer bepalen.

In het *Basisdocument bewegingsonderwijs onderbouw VO* (Brouwer et al, 2007) is de kern het blijvend, perspectiefrijk, zelfstandig en verantwoord kunnen deelnemen aan de bewegingscultuur. De niveaubeschrijvingen van (kern)activiteiten geven weer hoe leerlingen deelnemen. De duidingen geven woorden aan het niveau waarop de leerlingen bewegen. De docent vertaalt die duidingen weer in de lessen om duidelijke leerdoelen te stellen en daarvan succescriteria te herleiden.

Tekening 1
Tetraëder

Vier zijden even belangrijk

Bewegen verbeteren is één kant van de tetraëder. Bewegen regelen, gezond bewegen en bewegen beleven zijn net zo belangrijk.

Curriculum.nu gaat in het najaar verder invulling geven aan het nieuwe curriculum, ook voor het leergebied bewegen en sport, om met een nieuw te vormen ontwikkelteam nieuwe kerndoelen en eindtermen te formuleren. Gelukkig voor ons vak is vastgesteld dat dit gebeurt op basis van de huidige lessentabel. De uitgangspunten zijn in elk geval helder en duidelijk geformuleerde visie op ons leergebied:

“Een leven lang met plezier bewegen is de missie voor het nieuwe curriculum. Hiermee wordt bijgedragen aan een actieve en gezonde leefstijl. Als basis voor een leven lang met plezier bewegen is het nodig dat leerlingen ontdekken wat ze leuk vinden, waar ze goed in zijn en hoe ze hier vorm aan willen en kunnen geven. Zo ontwikkelen ze hun eigen beweegidentiteit, vergroten ze hun mogelijkheden om deel te nemen aan allerlei soorten beweegactiviteiten en leren ze gerichte keuzes maken. ‘Goed leren bewegen’, dat is en blijft het belangrijkste doel van het leergebied. Leerlingen maken kennis met een breed aanbod van activiteiten waarin bewegen centraal staat. Zo leren zij, binnen hun eigen mogelijkheden beter bewegen en met elkaar om te gaan.”¹

Een cijfer?

Goed leren bewegen om een leven lang met plezier te leren. Moeten we daar een cijfer aan geven? Dan doen we leerlingen tekort en wordt de bovenstaande ambitie mogelijk beknot. Hoe komt het dan toch dat leerlingen op school vragen na een willekeurige activiteit, zoals vorige week de keuzeactiviteit waterskiën met een BSM-groep: ‘Meneer, krijgen we voor waterskiën een cijfer?’. Daarop vroeg ik waarom hij een cijfer wilde. “Gewoon”, was het antwoord. Vond je het leuk? Heb je veel geleerd? Was het gaaf om over het water (en de bocht uit) te vliegen? Was het zwaar en kon je het toch volhouden? Wil je volgende week nog een keer? “Stop maar meneer, ik hoef geen cijfer.” Waarom dan toch cijfers? Of waarom we dan voor waterskiën toch naar behoren (voldoende of goed) moeten invullen voor deze ‘verplichte’ keuzeactiviteit? De globale formulering van de kerndoelen en eindtermen geven enerzijds

Kernstrategieën

Als leerlingen een duidelijk leerdoel voor ogen hebben en daarvoor heldere succescriteria begrijpen dan weten ze waar ze naartoe gaan (feed-up). De kunst is juist met leerlingen daarover te discussiëren zodat ze scherper duidelijk worden wat ze te leren hebben. Feedback is essentieel bij het verzamelen van bewijs voor de leerresultaten. Feedforward geeft richting aan de weg naar het doel. Zowel de leraar, de leerling als hun klasgenoten doen dat samen. Dylan Wiliam beschrijft dat duidelijk in vijf kernstrategieën: (zie schema onderaan) Uit: Wiliam, D. & Leahy, S. (2018) *Formatieve strategieën integreren in de praktijk*. Rotterdam: Bazalt Educatieve Uitgaven.

Als docent is het de kunst hoe je die gedachte met je leerlingen deelt. Gulikers en Baartman hebben dat helder verwoord in vijf fasen van de formatieve toetscyclus:

- Verwachtingen verhelderen
- Leerlingreactie(s) ontlocken
- Leerlingreactie(s) analyseren en interpreteren
- Communiceren over resultaten met leerlingen
- Vervolgacties ondernemen voor onderwijs en leren.

Door deze cyclus te gebruiken in je lessen activeer je leerlingen, betrek je ze bij wat jij ze wil leren en nog belangrijker dat ze zelf aan kunnen geven wat ze willen leren. De focus moet niet op één van de fasen liggen, maar op het geheel, de cyclus.

Terug naar cijfers. Je kunt nog altijd cijfers geven. Dat mag en dat kan. Het zegt iets, maar eigenlijk niets. In het land zijn diverse initiatieven, zoals www.geencijfer.nl of www.portfolioapp.nl of het 'pistenplan' van KSE, waarin niveaus worden geduid, vorderingen worden bijgehouden, zonder dat er cijfers aan gekoppeld zijn. Het zijn instrumenten die je kunt gebruiken, die het inzichtelijk maken wat de kwaliteit is waarop de leerlingen hebben deelgenomen. We worden altijd geprezen als we over het gedrag van leerlingen iets kunnen zeggen. Met de bovengenoemde theorieën kun je veel meer zeggen dan alleen een cijfer. Weg ermee.

Bronnen

Gulikers, J. en Baartman, N. (2017). Doelgericht professionaliseren: formatieve toetspraktijken met effect. Focus op wat DOET de docent in de klas *Rapport 'Doelgericht professionaliseren: formatieve toetspraktijken met effect!'* (online pdf)

Leernetwerk Formatieve evaluatie (SLO) <https://www.slo.nl/thema/meerformatief-evalueren/>

Sluijsmans, D. (2020). Toetsing als motor voor leren: naar succeservaringen voor alle leerlingen. *Remediaal 2020*, p.6-12. https://files.sgbg.nl/lerarencollectie/uploads/2020/04/07090415/Remediaal-2020_23_Dominique-Sluijsmans.pdf

Sluijsmans, D. en Kneyber, R. (red.) (2016) *Toetsrevolutie: naar een feedbackcultuur in het vo*. Phronese, Uitgeverij. <http://toetsrevolutie.nl/wp-content/uploads/2016/11/Toetsrevolutie-WEB.pdf>

Wiliam, Dylan (2013). *Cijfers geven werkt niet*. Meppel: Ten Brink Uitgevers.

Wiliam, D. & Leahy, S. (2018) *Formatieve strategieën integreren in de praktijk*. Rotterdam: Bazalt Educatieve Uitgaven

Surma, T. et al. (2019) *Wijze lessen: twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek*. Meppel: Ten Brink Uitgeverij *Wijze lessen: twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek*

Eric Swinkels is adviseur onderwijs bij de KVLO en leraar LO/BSM op 't Twickel in Hengelo

Contact

Eric.swinkels@kvlo.nl

Kernwoorden

leerklimaat, cijfers, formatief evalueren

ruimte, maar ook wel enige sturing in welke richting en welke mate je onderdelen aanbiedt. Gelukkig kun je uit veel mogelijkheden kiezen, passend bij de accommodatie, locatie en ligging en deskundigheid van de gymleraar. We willen toch ook wel enige kwaliteit leveren aan en vragen van de leerlingen. Ook in Curriculum nu wordt het adagium van Biesta benadrukt: het onderwijs is kwalificerend, socialiserend en subjectiverend. Je moet dus iets zeggen over de kwaliteit, over hoe je dat samen met anderen doet en hoe je als persoon wordt gevormd. Het naar behoren afsluiten van LO in het VO geeft dus veel ruimte om eigen keuzes te maken, vraagt wel een minimale inspanning van de leerlingen en geeft hopelijk een stevige basis om een leven lang met plezier te blijven bewegen. Het accent moet op de inhoud van het vak liggen en niet op het cijfer. De focus moet niet gericht zijn op het summatieve, maar op het formatief evalueren of handelen. Daarin zijn globaal drie fasen te onderscheiden:

- Waar werkt de leerling naartoe? Verhelder verwachtingen, verduidelijk leerdoelen en succescriteria.
- Waar staat de leerling nu? Verzamel informatie die passen bij de leerdoelen en analyseer die
- Hoe komt de leerling op het gewenste niveau en situatie?

